

ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКА́ННОСТІ ЖИТЛА́ – передбачений ст. 162 КК злочин проти конст. прав людини.

Безпосереднім об'єктом злочину є конст. право людини на недоторканність її житла чи ін. володіння. Кожній людині, яка на закон. підставах перебуває на тер. України, гарантується недоторканність її житла чи ін. володіння, тобто не допускається проникнення, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду (ст. 30 Конституції України).

Житлом визнається приміщення, призначене для постій. чи тимчасового проживання людей (будинок, квартира, дача, номер у готелі, гуртожиток, дім-інтернат, пансіонат, санаторій, трансп. засіб, що використовується як житло, тощо). До житла прирівнюються також ті його частини, в яких може зберігатися майно (балкон, веранда, комора, тамбур у коридорі тощо), за винятком госп. приміщень, не пов'язаних безпосередньо з житлом (сарай, гараж, альтанка, погріб, літня кухня тощо). Указані госп.

приміщення визнаються ін. володінням особи. До їх числа також належать обнесені парканом присадибні зем. ділянки чи ділянки, відведені для обслуговування дачних будинків та споруд на них, приміщення вироб. характеру. При цьому володіння житлом чи, напр., госп. або вироб. приміщенням має відбуватися на закон. підставах (свідоцтво про право власності, договір оренди тощо).

З об'єктивної сторони П. н. ж. полягає у вчиненні таких альтернативно вказаних у ст. 162 КК діянь, як: 1) незакон. проникнення до житла чи до ін. володіння особи; 2) незакон. проведення в них огляду чи обшуку; 3) незакон. виселення; 4) вчинення ін. незакон. дій, що порушують недоторканність житла.

Закон передбачає виняткові умови, за яких право на недоторканність житла чи ін. володіння особи може бути порушене (особу тимчасово обмежують у цьому праві чи повністю позбавляють). За заг. правилом – це наявність вмотивованого рішення суду, яке набуло чинності й уповноважує ін. особу (напр., представника викон. служби, працівника правоохор. органу) на вчинення певних дій у житлі, ін. володінні незалежно від волі їх власника чи користувача. Також законом передбачені випадки правомірного П. н. ж., ін. володіння, що пов'язані із невідкладною необхідністю врятування життя людей та майна. Однак при цьому власнику (користувачу) житла, ін. володіння не має бути заподіяна шкода більша, ніж відвернена, і на вимогу йому мають бути надані відповід. пояснення. Правомірними вважаються дії, пов'язані з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину,

або припинення злочину, що загрожує життю мешканців, а також при стихійному лихові та ін. надзв. обставинах.

За відсутності вищезазначених виняткових умов проникнення до житла чи до ін. володіння вважається правомірним лише за згодою їх власника (користувача) і при одержанні такої згоди є неприпустимим застосування будь-якого насильства чи погроз. За відсутності згоди проникнення є неправомірним.

Проведення у житлі чи ін. володінні огляду чи обшуку є незакон., якщо воно вчиняється особами, які не мають на це права (напр., у приватному порядку), або особами, які за своєю посадою наділені таким правом (напр., є працівниками правоохор. органу), однак не одержали спец. дозволу (зокрема, ухвали слідчого судді, постановленої на підставі попередньо зібраних мат-лів, які обґрунтують необхідність П. н. ж. виключно з метою виявлення предметів, здобутих злочин. шляхом, зняття, викрадення, слідів злочину чи ін. доказів).

Незакон. виселення являє собою примусове позбавл. людини її житла без наявності рішення суду, яке має вступити у закон. силу. Також виселення вважається незакон., якщо воно вчинюється ін. особами, окрім визначених у суд. рішенні.

До ін. незакон. дій, що порушують недоторканність житла, можна відносити випадки обмеж. права власника щодо володіння, користування чи розпорядження належ. йому будівлями (напр., розклеювання агітаційних матеріалів, використання зовн. стіни для добудови гаража тощо). Наявність порушення визначає сам власник.

Із суб'єктивної сторони П. н. ж. характеризується прямим умислом. До

крим. відповідальності за злочин можуть бути притягнуті як приватні (ч. 1 ст. 162 КК), так і служб. особи (ч. 2 ст. 162 КК). За ч. 2 ст. 162 КК кваліфікується також П. н. ж., поєднане із насильством до власника (користувача) чи з погрозою його застосування. При цьому під насильством слід розуміти штовхання, кидання в людину різних предметів чи виливання на неї рідини, хапання за одяг чи частини тіла, завдання удару, побоїв, ін. дій, що посягають на фіз. недоторканність особи, нанесення легких тілесних ушкоджень. Погроза застосування фіз. насильства являє собою залякування власника (користувача) вчиненням зазначених дій за умови, що були реальні підстави побоюватись виконання погрози. Насильство та погроза насильством можуть бути застосовані винною особою як з метою безпосереднього входження, напр., до квартири, так і одержання доступу до неї, напр., заволодіння ключами та подальшим їх використанням поза волею власника.

Покарання за П. н. ж.: штраф від 50 до 100 н. м. д. г. або випр. роботи на строк до 2-х років, або обмеж. волі на строк до 3-х років (ч. 1 ст. 162 КК); позбавл. волі на строк від 2-х до 5-ти років (ч. 2 ст. 162 КК).

Лит.: Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина. К., 2004; Присяжнюк І. І. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи в Україні. К.; Кіровоград, 2011; Жмур Ю. М. Інші дії, що порушують недоторканність житла за ст. 162 КК України // Право. Економічні науки, 2015, вип. 29.

С. В. Гізімчук.